

УДК 351.71:004

Н. М. Левченко,

д. н. з держ. упр., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Запорізький національний технічний університет

Т. С. Самарська,

магістрант з обліку і аудиту, Запорізький національний технічний університет

ПОДАТКОВА ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАКТИЧНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОВОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА СПЛАТОЮ ПОДАТКІВ

N. Levchenko,

Doctor of Sciences in Public Administration, professor, head of department of accounting and taxation,
Zaporizhzhya National Technical University

T. Samarskaya,

master of accounting and auditing, Zaporizhzhya National Technical University

TAX DEREGULATION AS AN ELEMENT OF PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE NEW DEVELOPMENT MODEL OF STATE CONTROL OVER THE PAYMENT OF TAXES

У статті констатовано, що характерною особливістю сучасного етапу реформування вітчизняної системи оподаткування є численні конфлікти і протистояння між контролюючими органами та платниками податків у сфері оподаткування. Встановлено причини численних конфліктів і протистоянь між контролюючими органами та платниками податків у сфері оподаткування. Проаналізовано останні дослідження і публікації з питань недосконалості механізмів державної регуляторної політики, необхідності проведення дерегуляції економіки та прийняття низки першочергових заходів для можливості економічного розвитку підприємницької діяльності в Україні. Вивчено динаміку позиціонування України у рейтингу Paying Taxes протягом 2011–2016 рр. Обґрунтовано необхідність переходу від наглядово-каральної до європейської – консультативно-сервісної моделі обслуговування платників податків шляхом реалізації політики податкової дерегуляції, яку в українських реаліях слід визнати необхідним інструментом, місією якого є кардинальне поліпшення бізнес-клімату (а зрештою – інвестиційного клімату) в Україні. Наголошено, що проведення податкової дерегуляції вимагає запровадження та імплементація інституту податкового едвайзера у систему контролюючих органів держави з наданням права на здійснення діяльності з адміністрування податків, зборів, платежів як рівноправного суб'єкту владних повноважень, в межах державного управлінського механізму. Розглянуто ключові моменти Проекту Закону України "Щодо лібералізації системи адміністрування податків та спрощення умов ведення бізнесу (податкова дерегуляція)" в частині реалізації політики податкової дерегуляції. Акцентовано увагу на результативності реалізації політики податкової дерегуляції.

It was stated that a characteristic feature of the present stage of the reform of the national tax system are numerous conflicts and confrontations between regulatory authorities in the field of taxation and taxpayers. The causes of many conflicts and confrontations between the regulatory authorities and taxpayers in the area of taxation. Analyzed recent studies and publications on nesovershenstvovaniya state regulatory policy mechanisms, the need for deregulation of the economy and the adoption of a number of priority measures for the economic development opportunities of business in Ukraine. Studied positioning of Ukraine in the rating Paying Taxes for 2011–2016 years. The necessity of the transition of supervisory and punitive towards European – advisory service model taxpayer service by implementing a policy of fiscal deregulation, which in Ukrainian reality should be recognized as an essential tool, the mission of which is the cardinal improvement of the business climate (and ultimately – the investment climate) in Ukraine. It is noted that a tax of deregulation requires the introduction and implementation of the institution of tax adviser in control of the State with the provision of rights to operate on the administration of taxes, fees, charges as an equal subject

of authority within the state management mechanism. Considered the key points of the draft Law of Ukraine "On the liberalization of tax administration and simplification of the business environment (tax deregulation)" in implementing the policy of deregulation of the tax. The attention to the impact of tax policy implementation deregulation.

Ключові слова: державна політика дерегуляції, податкова дерегуляція, державно-публічне партнерство, державний контроль.

Key words: government policy of deregulation, tax deregulation, public-public partnership, the state control.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Досліджуючи державну податкову політику, а також визначаючи пріоритетність її окремих напрямів, неможливо не звернути уваги, що характерною особливістю сучасного етапу реформування вітчизняної системи оподаткування є численні конфлікти і протистояння між контролюючими органами у сфері оподаткування та платниками податків [1]. Аналізуючи об'єктивні умови, що сприяють виникненню та загостренню таких конфліктних ситуацій, слід зауважити, що останні зумовлені цілим рядом причин, серед яких в першу чергу слід виділити функціонування наглядово-каральної моделі обслуговування платників податків, неврегульованість правових гарантій для учасників податкових відносин, відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту прав платників податків, по відношенню яких держава займає домінуюче становище, низький рівень податкової культури та відсутність податкової свідомості у вітчизняних платників податків [4, с. 121].

Важливою передумовою переходу до європейської — консультативно-сервісної моделі обслуговування платників податків має стати політика податкової дерегуляції, яку в українських реаліях слід визнати не самоцілью, а необхідним інструментом, місією якого є кардинальне поліпшення бізнес-клімату (а зрештою — інвестиційного клімату) в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання недосконаlosti механізмів державної регуляторної політики, необхідності проведення дерегуляції економіки та прийняття низки першочергових заходів для можливості економічного розвитку підприємницької діяльності в Україні широко обговорюються в політичному, науковому та бізнес-середовищах, а саме в роботах таких дослідників, як О.Й. Лесько, Л.Д. Глущенко, Т.К. Мещерякова та ін. За результатами досліджень науковцями охарактеризовано специфіку дерегуляції, вивчено її вплив на формування бізнес-середовища та розвиток підприємницької діяльності, доведено необхідність її проведення. Проте, незважаючи на суттєві наукові доробки з дерегуляції бізнесу, запроваджена реформа дерегуляції в сфері підприємництва залишається заручником вад існуючої державної регуляторної та економічної політики. Позитивні кроки, що анонсуються і здійснюються урядом, гальмуються їх вибірковістю у практичній площині [6, с. 60]. Зокрема, до тепер залишається відкритим і не вирішеними питання податкової дерегуляції, вирішення яких слід визнати вкрай необхідними для розробки науково-практичних рекомендацій, що сприятимуть активізації розвит-

ку підприємництва та формуванню бізнес-середовища у відповідності до європейських стандартів.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є вивчення шляхів реалізації політики податкової дерегуляції як елемента практичної імплементації нової моделі — консультативно-сервісної моделі обслуговування платників податків під час виконання ними обов'язків по сплаті податків та зборів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Трансформаційні процеси в економіці, які в значній мірі визначаються податковою політикою держави, спонукали до того, що нині набуває неабиякого розвитку інтерес науковців до вивчення змісту та основних характеристик податкової безпеки, оскільки саме податкова безпека відображає в цілому ефективність податкової системи, визначає синхронність бюджетних надходжень та баланс інтересів держави, суб'єктів господарювання і суспільства в процесі їх економічного відтворення [2]. Останній рейтинг "Paying Taxes 2017", складений компанією PricewaterhouseCoopers (однією з чотирьох найбільших у світі міжнародних компаній з аудиту, оподаткування та права, супроводу транзакцій і консультування) свідчить, що у 2016 році Україна зайняла позицію на 84 місці зі 190 країн [8]. Динаміку позиціонування України у рейтингу Paying Taxes протягом 2011—2016 рр. подано на рисунку 1.

За словами експертів, це не найкраща, але й не найгірша позиція. 84-е місце — це стандартна середня позиція серед інших країн світу. Проте позитивним слід визнати — прогрес поліпшення становища України в рейтингу "Оподаткування" з передостанньої позиції у 2012 р. до 84-ї за результатами 2016 р. [4].

Підґрунттям досягнутого прогресу став імпульс кардинальної податкової реформи та втілення низки важливих ініціатив. Зокрема, з Податкового кодексу виключені положення, що стосуються визначення контролюючим органом податкового зобов'язання платника податків у разі винесення обвинувального вироку або закриття кримінального провадження за не реабілітуючими підставами. Також уточнені умови та порядок допуску посадових осіб контролюювальних органів до проведення документальних виїзних та фактичних перевірок. Крім того, тимчасово, до 31 грудня 2016 року, платників податків було звільнено від сплати штрафних (фінансових) санкцій, зазначених у податковому повідомленні-рішенні у разі сплати податкового зобов'язання протягом 10 календарних днів, наступних за днем отримання податкового повідомлення-рішення. Податкова політика харак-

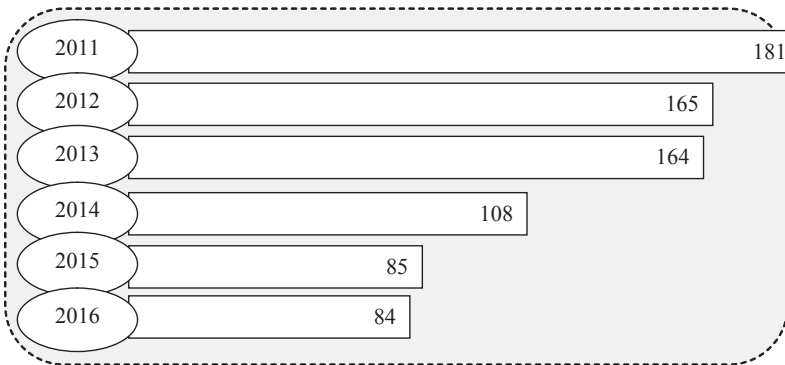

Рис. 1. Позиції України у рейтингу Paying Taxes протягом 2011–2016 рр.

Джерело: власна розробка за [5].

теризується і зменшенням кількості податків, введенням електронної форми сплати податків тощо [6, с. 62]. Однак для забезпечення належного рівня поступу та відновлення суспільної довіри — основи добровільного дотримання податкового законодавства у передових країнах — необхідно прискорити та посилити процеси здійснення довгострокових інституційних змін у структурі ДФС на новому фундаментальному базисі.

Це можливо лише за умови часткової дерегуляції повноважень ДФС щодо адміністрування податків у конкурентну середу, що дозволить забезпечити функціонування існуючої системи адміністрування податків, зборів, платежів на якісно новій основі державно-публічного партнерства. Поєднання державної і приватної діяльності із закріпленням у законодавстві чітких вимог до осіб, які виконуватимуть владні функції держави, та меж, в яких держава може втручатися у діяльність таких осіб з метою контролю, слугуватиме переконливим поштовхом для досягнення довгострокових цілей розпочатої податкової реформи в Україні та забезпечить добросесні партнерські відносини між державою і платниками податків під час виконання ними податкового обов'язку [7].

Проведення податкової дерегуляції вимагає запровадження та імплементація інституту податкового едвайзера у систему контролюючих органів держави з наданням права на здійснення діяльності з адміністрування податків, зборів, платежів як рівноправного суб'єкту владних повноважень, у межах державного управлінського механізму.

Згідно з Проектом Закону України "Щодо лібералізації системи адміністрування податків

та спрощення умов ведення бізнесу (податкова дерегуляція)" податковий едвайзер — це фізична особа, громадянин України, зареєстрований в установленому порядку як податковий у едвайзер, який здійснює незалежну професійну діяльність з адміністрування податків, зборів, платежів та іншу діяльність у сфері справляння податків, у межах делегованих державою повноважень.

Податковим едвайзером може бути громадянин України, який вільно володіє державною мовою та якому присвоєно ступінь вищої освіти не нижче магістра у галузях економіки, фінансів, права, має стаж роботи у сфері оподаткування не менш як п'ять років [9].

Діяльність Податкового едвайзера спрямовується та координується Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (рис. 2).

Держава гарантує і забезпечує рівні умови доступу громадянам до набуття статусу податкового едвайзера, рівні можливості податковим едвайзером в організації та здійсненні ними своєї діяльності та незалежність податкового едвайзера від незаконного втручання у

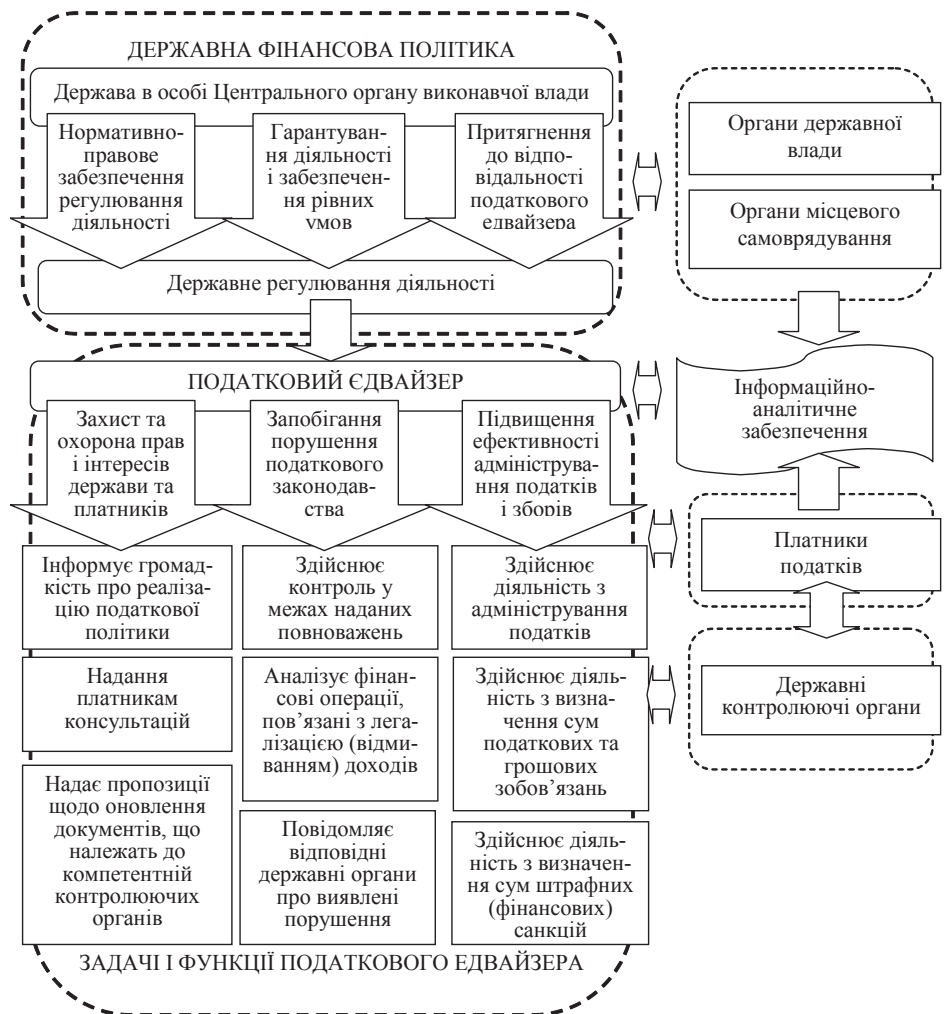

Рис. 2. Податкова дерегуляція заснована на державно-публічному партнерстві

Джерело: власна розробка за [9].

його діяльність. Водночас за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків податковий едвайзер несе майнову та іншу цивільно-правову відповідальність відповідно до договору та чинного законодавства [9].

Діяльність податкового едвайзера може бути зупинено лише за рішенням Центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, з обов'язковим зазначенням причин такого рішення, у разі:

— подання податковим едвайзером заяви про зупинення діяльності податкового едвайзера;

— реєстрації податкового едвайзера кандидатом у депутати Центральною виборчою комісією, виборчими комісіями, сформованими (утвореними) в установленому порядку;

— накладення на податкового едвайзера дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності податкового едвайзера.

Припинення діяльності податкового едвайзера відбувається в результаті анулювання державної реєстрації податкового едвайзера [9].

Анулювання державної реєстрації податкового едвайзера здійснюється Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, в порядку встановленому Положенням про державну реєстрацію податкового едвайзера, затвердженого Кабінетом міністрів України.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами дослідження обґрунтовано необхідність переходу від наглядово-каральної до європейської — консультативно-сервісної моделі обслуговування платників податків шляхом реалізації політики податкової дерегуляції, яку в українських реаліях слід визнати необхідним інструментом, місією якого є кардинальне поліпшення бізнес-клімату (а зрештою — інвестиційного клімату) в Україні. Наголошено, що проведення податкової дерегуляції вимагає запровадження та імплементація інституту податкового едвайзера у систему контролюючих органів держави з наданням права на здійснення діяльності з адміністрування податків, зборів, платежів як рівноправного суб'єкту владних повноважень, в межах державного управлінського механізму.

Доведено, що взаємодія держави та бізнесу на умовах державно-публічного партнерства дозволить:

— забезпечити перехід від наглядово-каральної до консультативно-сервісної моделі обслуговування платників податків під час виконання ними податкового обов'язку;

— створити для платників податків альтернативи між взаємовідносинами при адмініструванні податків, зборів, платежів або з представниками ДФС служби, або з професійними, неупередженими приватними особами, які акредитовані та уповноважені державою на здійснення діяльності з адміністрування податків;

— зменшити податковий розрив та підвищити ефективність податкової політики держави та забезпечить зниження тягара відповідальності платника податків.

Література:

1. Безпалько І.Р. Аналіз конкурентоспроможності податкової системи України в сучасних глобалізаційних умовах / І.Р. Безпалько.

2. Горбулін В.П. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році" [Електронний ресурс] / [Горбулін В.П. та ін.]; редкол. В.П. Горбулін, О.С. Власюк; Нац. ін-т стратег. дослідж. — К.: НІСД, 2015. — 679 с. — Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/print/4433>

3. Деретуляція бізнесу в Україні. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році". — К.: НІСД, 2015. — 684 с.

4. Желтухін Є. Paying Taxes 2017: як Україні покращити позиції /Є Желтухін// yur-gazeta.com/.../paying-taxes-2017-yak-ukrayini-pokrash

5. Заплати податки і спи спокійно: місце України у рейтингу Paying Taxes-2017 (Інфографіка) ukrreal.info.

6. Лесько О.Й. Деретуляція підприємницької діяльності та покращення умов ведення бізнесу в Україні / О.Й. Лесько, Л.Д. Глуценко, Т.К. Мещерякова // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2016. — № 1. — С. 59—64.

7. PWC. Paying Taxes 2017. [Electronic source]. — Access mode: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/data-tables.jhtml>

8. Щодо лібералізації системи адміністрування податків та спрощення умов ведення бізнесу (податкова дерегуляція). Проект Закону України.

References:

1. Bezpalko, I.R. (2016), "Analysis of the competitiveness of the tax system of Ukraine in modern conditions of globalization", available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4381> (Accessed 05 Jan 2017).

2. Horbulin, V.P. (2015), "The analytical report to the annual Message of President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the inside and the outside-shnye position of Ukraine in 2015", available at: <http://dkrp.gov.ua/print/4433> (Accessed 05 Jan 2017).

3. NISD (2016), "Deregulation of business in Ukraine. The analytical report to the Annual Message of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada of Ukraine "On the internal and external situation of Ukraine in 2015", NISD, Kyiv, Ukraine.

4. Zheltuhin, E. (2016), "Paying Taxes 2017: how to improve positions Ukraine", available at: <http://yur-gazeta.com/.../paying-taxes-2017-yak-ukrayini-pokrash> (Accessed 05 Jan 2017).

5. Ukrain'ski realii (2016), "Pay taxes and sleep well: the place of Ukraine in the ranking of Paying Taxes-2017 (Infographic)", available at: <http://ukrreal.info> (Accessed 05 Jan 2017).

6. Lesko, O. (2016), "Deregulation entrepreneurship and improving the business environment in Ukraine", Herald of Vinnitsa Polytechnic Institute, vol. 1, pp.59-64.

7. PWC (2017), "Paying Taxes 2017", available at: <http://pwc.com/gx/en/paying-taxes/data-tables.jhtml> (Accessed 05 Jan 2017).

8. Institute of tax reform (2016), "On the liberalization of tax administration and simplification of the business environment (tax deregulation)", available at: <http://golos.ngoipr.org.ua/> (Accessed 05 Jan 2017).

Стаття надійшла до редакції 24.01.2017 р.